

dr hab. Anna Organiściak-Krzykowska, prof. UWM

Olsztyn, 24.01.2017 r.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

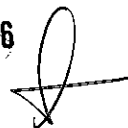
Wydział Nauk Ekonomicznych,

Olsztyn, ul. Oczapowskiego 4,

anna.krzykowska@uwm.edu.pl

tel. 89 523 43 48, 605 588 987

2017-02-06



Recenzja pracy doktorskiej mgr Kamili Kaczmarczyk

pt. „Bierność i bezrobocie młodzieży w Polsce”

przygotowanej pod kierunkiem naukowym

prof. dra hab. Zenona Wiśniewskiego i promotora pomocniczego

dr Moniki Wojdyło-Preisner

Niniejsza recenzja została sporządzona zgodnie z warunkami określonymi w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. W artykule 13.1 w/w Ustawy stwierdza się, że „Rozprawa doktorska przygotowana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego ...powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.... oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej... oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej...”.

1. Temat rozprawy i uzasadnienie jego wyboru

W pracy doktorskiej mgr **Kamili Kaczmarczyk** podjęty został temat dotyczący **bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce**. W szczególności praca koncentruje się na badaniu czynników determinujących bierność zawodową młodzieży, rozpoznaniu cech

wpływających na ryzyko przynależności do NEET¹, badaniu charakterystyk młodzieży determinujących bycie bezrobotnym oraz zmiennych wpływających na ryzyko przynależności młodzieży do długotrwale bezrobotnych. Są to problemy, które mimo wielu wysiłków podejmowanych przez rządy państw należących do UE, stanowią istotne zagrożenie dla poczucia stabilizacji i rozwoju młodego pokolenia. Szczególnie niebezpieczne wydają się statystyki informujące o skali bezrobocia młodego pokolenia, które w wielu państwach UE znacząco przekraczają średnią stopę bezrobocia ogółem zarówno dla całej UE jak i poszczególnych państw należących do Unii. W 2016 roku średnia stopa bezrobocia liczona dla osób poniżej 25 roku życia w UE wyniosła 18,5% przy średniej stopie bezrobocia ogółem na poziomie około 10%. Warto przy tym dodać, że obserwuje się znaczne przestrzenne różnice w poziomie tego zjawiska. Na przykład w Grecji czy Hiszpanii wskaźniki te są znacząco wyższe i wynoszą odpowiednio 47,4% oraz 46,1% dla młodzieży wobec średniej ogółem dla tych państw 23,3% oraz 20,3%². Podobną sytuację obserwujemy w Polsce, gdzie w 2016 r. stopa bezrobocia młodzieży wyniosła 18,0% wobec średniej stopy bezrobocia rejestrowanego 8,2%³.

Większość badań w ocenianej pracy doktorskiej koncentruje się na analizie i ocenie sytuacji w perspektywie krajowej przedstawionej na tle sytuacji państw UE. Podjęcie badań dotyczące **bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce** wydaje się więc bardzo interesujące. Jest to ważne także dlatego, że mimo poprawy struktury wykształcenia młodzieży, wielu programów krajowych i unijnych wspierających młodzież, jej sytuacja na rynku pracy nie uległa satysfakcjonującej poprawie.

Praca doktorska ma charakter teoretyczno-empiryczny. Zawiera obszernie analizy empiryczne dotyczące sytuacji osób młodych na rynku pracy w Polsce w świetle danych statystycznych agregowanych przez GUS (Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności), Eurostat oraz opracowań publikowanych przez inne instytucje, jak: MOP, The Institute for the Study of Labor, Urban Institute, Publications Office of the European Union i inne.

Rozprawa zawiera także wnikliwe rozważania o charakterze pojęciowo-teoretycznym odnoszące się do istoty, miar i determinant bezrobocia i bierności zawodowej ludności, w tym młodego pokolenia w szczególności. Ponadto Autorka przedstawia teoretyczne

¹ *Not in education, employment or training (są to osoby, które nie uczą się, nie są zatrudnione oraz nie biorą udziału w szkoleniach).*

² *Eurostat-newsrelease 2016.*

³ *Dane GUS za rok 2016.*

aspekty sytuacji młodzieży w świetle teorii ekonomicznych, w tym teorii poszukiwań na rynku pracy, teorii zasobowej oraz teorii segmentacji. Szczegółowo przy tym zostaje omówiona specyfika tej problematyki w kontekście zagrożenia wykluczeniem społecznym młodego pokolenia.

Wprawdzie badania nad bezrobociem były podejmowane w Polsce i doczekały się licznych analiz w literaturze przedmiotu, to jednak brak jest opracowań, które wskazywałyby czynniki mające istotne znaczenie dla poziomu bezrobocia i bierności zawodowej młodzieży, w tym pokolenia NEET. Zatem wybór tematu rozprawy doktorskiej jest w pełni uzasadniony.

Ponadto, wybór ten znajduje pełne uzasadnienie w warunkach ciągłego wzrostu liczby osób przebywających czasowo (powyżej 3 miesięcy) poza granicami Polski. Biorą one udział w tzw. migracjach zewnętrznych, skierowanych na poszukiwanie dla siebie lepszych warunków pracy i płac. Są to głównie osoby młode będące w wieku 25-35 lat charakteryzujące się relatywnie dobrym wykształceniem. Blisko 23% posiada wykształcenie wyższe i ponad 40% wykształcenie średnie⁴. Tym samym, na tle procesów migracyjnych i kurczenia się zasobów pracy na skutek procesów starzenia demograficznego podjęcie badań na sytuacją młodzieży na rynku pracy wydaje się bardzo ważne.

Ustalony temat rozprawy ma więc ważne znaczenie poznawcze, zwłaszcza w obszarze wykorzystania zasobów pracy w Polsce. Może również mieć znaczenie praktyczne dla wyznaczania kierunków zmian w przyszłej polityce rynku pracy skierowanej zwłaszcza do młodego pokolenia.

2. Cele rozprawy, pytania badawcze i hipotezy

W rozprawie sformułowano cel główny, cele szczegółowe, pytania badawcze oraz hipotezę główną oraz hipotezy pomocnicze.

Cel główny pracy został sformułowany we Wstępie (s. 5), gdzie Autorka podaje, że jest to: „analiza specyfiki i determinant bierności społeczno-zawodowej i bezrobocia młodzieży jako grupy szczególnie narażonej na wykluczenie społeczne”.

Lektura rozprawy obejmującej 236 stron pozwala stwierdzić, że cel główny został w niej podjęty i zrealizowany. Zidentyfikowano bowiem, zarówno w sensie teoretycznym jak

⁴ Dane GUS.

i empirycznym, specyfikę i determinanty bierności społeczno-zawodowej i bezrobocia młodzieży.

Oprócz celu głównego Doktorantka sformułowała cele szczegółowe, wśród których wyodrębniła cele teoretyczno-poznawcze oraz utylitarne. Do pierwszych zaliczyła określenie tendencji zmian w kształtowaniu się rozmiarów bierności i bezrobocia młodzieży, przegląd zagadnień związanych z młodzieżą na rynku pracy oraz identyfikacja determinant bierności i bezrobocia w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej. Do celów utylitarnych zaliczono sformułowanie zaleceń dla instytucji rynku pracy działających na rzecz poprawy sytuacji osób młodych na rynku pracy i rekomendacji dla młodzieży, pozwalających jej na łatwiejsze wejście na rynek pracy (s. 5). Cele te sformułowano w sposób klarowny i spójny. Należy podkreślić, że zostały one skrupulatnie omówione w dysertacji, zaś uzyskane rezultaty badawcze poszerzają wiedzę o specyfice i determinantach sytuacji młodzieży na rynku pracy oraz wynikających z badań Doktorantki zaleceniach służących rozwiązaniu tego problemu.

Dla realizacji celu głównego i celów szczegółowych rozprawy sformułowano hipotezę główną (s. 6), która brzmi: „ze względu na bierność społeczno-zawodową i bezrobocie młodzież jest grupą szczególnie zagrożoną wykluczeniem społecznym”. Ponadto sformułowano trzy hipotezy pomocnicze (s. 6), które zakładają regionalne uwarunkowania sytuacji młodzieży na rynku pracy, różnorodność przyczyn złej sytuacji osób młodych na rynku pracy oraz brak uniwersalnej strategii przeciwdziałania tej sytuacji.

Hipotezy te zostały sformułowane w oparciu o dobrą znajomość literatury przedmiotu i w sposób adekwatny do celów rozprawy. Wszystkie hipotezy zostały poddane weryfikacji empirycznej w oparciu o dane statystyczne agregowane przez GUS, Eurostat oraz dane wynikające z autorskich badań empirycznych.

3. Ocena metodologii badań

Empiryczna część pracy została poświęcona modelowaniu ekonometrycznemu zmiennych jakościowych. Modele takie miały na celu określenie ryzyka występowania niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak bierność zawodowa, przynależność do pokolenia NEET, bezrobocie krótko i długotrwale osób w wieku 15-29 lat. Wybór odpowiednich modeli zmiennych jakościowych oraz determinant badanych zjawisk, poprzedzony został wielostronnym przeglądem badań empirycznych przeprowadzonych

w tym zakresie, w takich krajach jak Niemcy, Francja, Włochy czy Grecja. Spośród szerokiej gamy modeli opisujących zmienne jakościowe, Autorka do analiz zaproponowała modele logitowe, w których zmienna zależna ma charakter dyskretny, przyjmujący tylko dwie wartości, a mianowicie w przypadku wystąpienia i niewystąpienia badanego zdarzenia. Parametry modeli szacowano Metodą Największej Wiarygodności (MNW). Wśród czynników determinujących badane zjawiska wykorzystano czynniki klasyczne, takie jak płeć, wiek czy wykształcenie oraz zaproponowano dodatkowe zmienne w postaci stanu zdrowia, określenia dotychczasowej sytuacji osoby, pobieranie edukacji i charakteru miejsca zamieszkania. Ta ostatnia zmienna wymagała zastosowania przez Autorkę metod taksonomicznych do klasyfikacji województw na cztery grupy o różnym stopniu sytuacji młodzieży.

Na podstawie otrzymanych wyników, posługując się testem Walda, prawidłowo zdiagnozowano istotne statystycznie czynniki wpływające na bierność zawodową, przynależność do pokolenia NEET, bezrobocie krótko i długotrwałe wśród młodzieży. Jedynie w pierwszym modelu, Autorka wariant wieku 20-24 lata, raz zaliczyła do zmiennych nieistotnych, a potem do zmiennych statystycznie istotnych (str. 190-191). Zapewne chodziło o nieistotny wariant wieku 24-29 lat. Autorka poprawnie, na podstawie ilorazu szans, określiła czynniki zwiększające i zmniejszające ryzyko wystąpienia badanego zjawiska. Pewien niedosyt może budzić brak szczegółowych, ilościowych interpretacji ilorazów szans, które wzbogaciłyby postrzeganie skali ocenianego ryzyka w odniesieniu do konkretnych zmiennych. W tej sytuacji wyrazy wolne modeli również miałyby odpowiednią interpretację jako wystąpienie badanego zjawiska w grupie referencyjnej. Ponadto, Autorka skategoryzowała jedyną zmienną ilościową jaką jest wiek, co pozwoliło z jednej strony na ominięcie założenia o jednakowych przyrostach wieku, z drugiej jednak strony spowodowało utratę szczegółowości danych.

Wszystkie modele zostały poddane weryfikacji statystycznej. W tym celu przytoczono wartości takich miar jak test ilorazu wiarygodności czy współczynnik pseudo R-kwadrat. Ponadto, dla oszacowanych modeli przeprowadzono analizę ich własności predykcyjnych, porównując wartości zaobserwowane z przewidywaniami modelu, podając elementy tabeli trafności i iloraz trafień. Dokonano również oceny dokładności klasyfikacji danych, ilustrując pole pod krzywą ROC. Na podstawie wyników powyższych testów, Autorka słusznie stwierdziła, iż oszacowane modele charakteryzują się wysokimi walorami poznawczymi i dobrą jakością statystyczną.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż przedstawiona propozycja modelowania logitowego jest ciekawym podejściem do analizy zróżnicowania ryzyka wystąpienia niekorzystnych zjawisk społecznych, jakimi są bierność zawodowa, przynależność do pokolenia NEET czy bezrobocie. Interesującym poznawczo rozwinięciem, i jednocześnie zwiększającym dopasowanie regresji logistycznych do danych empirycznych, może być badanie efektu interakcji, czyli zmiany wpływu danej zmiennej niezależnej na zmienną zależną, w relacji do wartości innej zmiennej niezależnej. Modele takie mogą uwzględniać interakcje jakościowych i ilościowych zmiennych demograficzno-społecznych.

Punktem wyjścia przyjętej metodologii badań były rozważania pojęciowe i teoretyczne na temat determinant bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce. Stały się one podstawą do sformułowania celów, pytań badawczych i hipotez, które znalazły weryfikację w rozprawie. Podstawą ich weryfikacji stały się rozwiązania metodologiczne, które dowiodły, że Autorka poznała metody badawcze stosowane w ekonomicznych analizach naukowych oraz że potrafi je zastosować.

4. Struktura i treść pracy

Praca doktorska mgr **Kamili Kaczmarczyk** jest stosunkowo obszernym opracowaniem naukowym o objętości 236 stron. Składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, literatury (bibliografii), spisu tabel, spisu wykresów oraz spisu rysunków i map.

Układ kolejnych pięciu rozdziałów pracy jest logiczny, spójny wewnętrznie i odpowiadający wysokim standardom opracowania naukowego. Rozdziały 1-2 mają charakter pojęciowo-teoretyczny. Zostały one oparte na obszernej literaturze przedmiotu. W rozdziale III Autorka dokonała przeglądu dotychczasowych badań nad determinantami bezrobocia i bierności zawodowej młodzieży w Polsce i w krajach UE, ze szczególnym uwzględnieniem Niemiec, Francji, Włoch i Grecji, szczegółowo uzasadniając wybór powyższych krajów do wnikliwej analizy.

Zaś w rozdziałach 4-5 Doktorantka prezentuje wyniki badań empirycznych, za pomocą których przedstawia sytuację osób młodych na rynku pracy w Polsce oraz czynniki mające wpływ na bierność i bezrobocie tych osób. Tak pomyślany i spójny układ rozdziałów jest mocną stroną rozprawy.

W rozdziale 1 Autorka omawia teoretyczne aspekty bezrobocia i bierności zawodowej. Najpierw umówione zostały umocowane w literaturze przedmiotu pojęcia aktywności

i bierności zawodowej wraz z kryteriami zaliczania ludności do tych kategorii. Następnie zdefiniowano bezrobocie jako zjawisko społeczno-ekonomiczne (s. 12) oraz zdefiniowano osoby bezrobotne, odwołując się przy tym do definicji zawartej w *ustawie z kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* oraz na podstawie *metodologii BAEL*, przedstawiono także różne stopnie zaawansowania i podziały zatrudnienia, bezrobocia oraz bierności zawodowej. Dokonano także analizy zasobowej i strumieniowej tych kategorii. W dalszej części tego rozdziału Autorka przedstawiła powyższe kategorie w świetle teorii ekonomicznych, w tym: w ujęciu neoklasycznym, teorii Keynesa, teorii płacy motywującej, teorii histerezy czy teorii insider-outsider. Następnie poddała analizie przyczyny występowania bezrobocia (indywidualne, koniunkturalne i instytucjonalne) i bierności zawodowej (indywidualne, rodzinne, edukacyjne, społeczno-demograficzne) oraz konsekwencje tych zjawisk zarówno o charakterze makro jak i mikroekonomicznym (s. 49). Ostatnia część tego rozdziału zawiera przedstawienie skali bezrobocia i bierności zawodowej w Polsce. Rozdział ten jest bardzo wartościową częścią pracy doktorskiej, w której Autorka pokazuje, że dobrze rozpoznała badane zjawiska w literaturze przedmiotu.

W rozdziale 2 Doktorantka przedstawia młodzież jako grupę społeczną o szczególnie trudnej pozycji na rynku pracy, która może być zagrożona wykluczeniem społecznym. Analiza pozycji młodzieży na rynku pracy zostaje przedstawiona w perspektywie metodologicznej uwzględniającej sposoby definiowania tej kategorii (s. 54-55) oraz teoretycznej uwzględniającej wybrane teorie ekonomiczne (teoria poszukiwań na rynku pracy, teorii zasobowej oraz teorii segmentacji). Na podstawie literatury przedmiotu i regulacji prawnych (ustawy o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) Autorka dysertacji przyjmuje za osoby młode jednostki do 30. roku życia (s. 55). Bardzo ciekawa w tej części pracy jest analiza sytuacji tzw. „pokolenia Y” (s. 64-67), będącego ważną częścią współczesnej młodzieży, zwrócenie uwagi na mocne i słabe strony tego pokolenia a także na wiele aspektów, jakie musi brać pod uwagę współczesny pracodawca decydujący się na zatrudnienie osób z generacji Y. Staje się to tym ważniejsze im bardziej rynek pracy w przyszłości będzie zmieniał się z rynku pracodawcy w rynek pracownika i wykorzystanie młodego pokolenia stawać się będzie niezwykle ważne. Kolejną bardzo ważną kwestią podjętą w tym rozdziale jest problem osób młodych należących do populacji NEET (Young people not in employment, education or training). Zgodnie z metodologią Eurostatu to część ludności w wieku 15-24 lata, która nie pracuje, nie uczy się ani nie szkoli. W tym rozdziale Doktorantka przedstawia „kilka wzorów” kształtowania się

wskaźnika NEET w państwach UE (s. 72). Wątpliwość budzi trzeci wzór, który obejmuje - jak podaje Autorka - kraje bałtyckie (Litwę, Łotwę i Estonię) a także Hiszpanię i Portugalię. Stopa NEET w tych krajach kształtuje się poniżej średniego poziomu dla całej UE. Wydaje się jednak, że Hiszpania nie spełnia w/w warunków. W dalszej części tego rozdziału przedstawione zostały przyczyny, skutki oraz strategie przeciwdziałania bierności zawodowej i bezrobociu młodzieży. Autorka dysertacji odwołuje się tu zarówno do sytuacji w Polsce jak i UE, przedstawiając obszerny katalog działań podejmowanych na rzecz młodzieży zarówno w Polsce jak i UE.

Rozdział 3 poświęcony jest wynikom dotychczasowych badań nad determinantami bezrobocia i bierności zawodowej młodzieży w Polsce i wybranych krajach UE. Autorka buduje katalog tych determinant odwołując się do różnych badań prowadzonych na ten temat, takich jak *Social Diagnosis Survey z 2011 r.*, *badanie bierności zawodowej w UE*, badanie *CEBOS* i inne. Na podstawie analizy i wyników badań ekonometrycznych dotyczących bierności zawodowej i bezrobocia młodzieży Autorka zauważa, że częściej zagrożone tym ryzykiem są (s. 96) kobiety, osoby stanu wolnego czy osoby z niskim wykształceniem, zamieszkujące regiony słabo rozwinięte (np. województwo świętokrzyskie). Ciekawym przedsięwzięciem w tym rozdziale jest budowa swoistych profili osób młodych, które zagrożone są w/w ryzykami w Polsce (tabela 3.1). W dalszej części rozdziału przeprowadzona została wielowymiarowa analiza porównawcza dla określenia determinant powyższych ryzyk w wybranych krajach UE (Niemcy, Francja, Włochy, Grecja) przy wykorzystaniu syntetyczno-taksonomicznej miary rozwoju Hellwiga. Za pomocą wyników tego badania pogrupowano państwa UE na IV grupy (od bardzo dobrej do bardzo trudnej sytuacji młodzieży) i sporządzona została mapa, na którą naniesione zostały powyższe informacje. W dalszej części rozdziału przedstawiona została analiza sytuacji młodzieży w kolejno wybranych państwach UE z uwzględnieniem czynników korzystnie (np. systemy kształcenia, w tym kształcenie dualne) i niekorzystnie (np. koszty pracy) wpływających na tę sytuację. To bardzo wartościowa część pracy pokazująca, że Doktorantka posiadała nie tylko dobrą znajomość literatury przedmiotu ale także poznała i potrafi z powodzeniem zastosować narzędzia ekonometryczne do analizy zjawisk ekonomicznych.

Rozdział 4 stanowiący empiryczną część pracy zawiera najpierw szczegółową analizę młodych na rynku pracy z uwzględnieniem biernych zawodowo, pracujących, bezrobotnych i biernych społecznie. Analiza ta jest bardzo szczegółowa, pełna i prowadzona z wykorzystaniem stosownych wskaźników używanych do opisu wymienionych wyżej grup

młodzieży. Następnie Autorka rozprawy przedstawia sytuację w/w grup młodzieży z perspektywy regionalnej. Analiza prowadzona jest w okresie 2007-2014 tak, aby można było uchwycić zmiany sytuacji młodzieży na rynku pracy przed, w trakcie i po zakończeniu kryzysu gospodarczego. Na podstawie statystyk z lat 2007 i 2014 zostało wykonane grupowanie województw metodą trzech średnich, co pozwoliło na podzielenie województw na grupy o bardzo dobrej, dobrej, trudnej oraz bardzo trudnej sytuacji pod względem badanego miernika opisującego sytuację młodzieży. Drugie grupowanie zostało wykonane z wykorzystaniem mediany i odchylenia ćwiartkowego i podobnie jak w pierwszym przypadku stało się podstawą zbudowania grup województw w bardzo dobrej, dobrej, trudnej i bardzo trudnej sytuacji pod względem badanego miernika. W ten sposób prowadzone grupowanie zostało udokumentowane w postaci tabelarycznej i za pomocą map. Pozwoliło to Autorce dysertacji na dokonanie syntezy wskazującej na regiony o trudnej i relatywnie dobrej sytuacji młodzieży na rynku pracy w badanym okresie.

W rozdziale 5 Autorka przedstawia czynniki wpływające na bierność i bezrobocie osób młodych w świetle własnych badań empirycznych. Podstawowym zamiarem podjętych przez Doktorantkę badań była „analiza zagrożenia młodzieży przynależnością do populacji biernych zawodowo, biernych społecznie, bezrobotnych lub bezrobotnych długookresowo, a także identyfikacja czynników, które zwiększają to ryzyko”. Wśród celów szczegółowych uwzględniono diagnozę i analizę czynników determinujących przynależność do w/w grup, sformułowanie zaleceń dla instytucji rynku pracy działających na rzecz tych grup oraz sformułowanie rekomendacji dla młodzieży ułatwiających wejście na rynek pracy. Badania empiryczne były prowadzone z wykorzystaniem bazy BAEL dla IV kwartału 2014 roku. Do zmiennych objaśniających zaliczono: płeć, wiek, stan cywilny (cechy społeczno-demograficzne), wykształcenie, staż pracy, pobieranie nauki (cechy charakteryzujące kapitał ludzki), typ gospodarstwa domowego i typ pokrewieństwa (cechy charakteryzujące gosp. domowe), niepełnosprawność (cechy charakteryzujące stan zdrowia), historia aktywności zawodowej, charakter miejsca zamieszkania (grupy województw wyodrębnione z uwzględnieniem sytuacji na rynku pracy) typ miejscowości (miasto, wieś) i rejestracja w PUP). Do badań wyselekcjonowano grupę 14 795 osób, w skład której wchodziłi przedstawiciele wszystkich w/w grup osób będących przedmiotem zainteresowania w niniejszych badaniach. Ocena metodologii badania została przedstawiona w p. 3 niniejszej recenzji, stąd przejdę do oceny wyników przeprowadzonych badań empirycznych. Autorka wskazuje, że najważniejszymi determinantami zaliczania do biernych zawodowo i

bezrobotnych należą: płeć (młode kobiety), stan cywilny (osoby pozostające w związku małżeńskim), wykształcenie (osoby słabo wykształcone, nie posiadające stażu pracy), stan zdrowia (osoby dotknięte problemem niepełnosprawności) oraz historia aktywności zawodowej (osoby wykazujące w historii swoich doświadczeń bezrobocie), zamieszkiwanie w regionach słabiej rozwiniętych.

Godna podkreślenia w odniesieniu do tego rozdziału jest udana próba identyfikacji obszernej listy czynników wpływających na bierność zawodową, bierność społeczną, bezrobocie lub bezrobocie długookresowe. Bardzo cenne w pracy wydaje się także sformułowanie (na podstawie wyników badań) rekomendacji dla młodzieży (s. 214-215) oraz zaleceń dla instytucji rynku pracy (s. 215-216).

W zakończeniu rozprawy dokonano syntetycznego zestawienia wniosków wypływających z analiz i rekomendacji.

5. Ogólna ocena pracy, jej walory i elementy dyskusyjne

Dokonując generalnej oceny pracy doktorskiej mgr Kamili Kaczmarczyk chciałabym podkreślić, że spełnia ona standardy naukowe stawiane rozprawom doktorskim. Najważniejsze walory przedłożonej rozprawy przedstawiam poniżej.

W rozprawie podjęto ważny i aktualny problem, zarówno z poznawczego, jak i praktycznego punktu widzenia, który stanowi przedmiot ciągłego zainteresowania i dyskusji zarówno w Polsce jak i innych krajach. Autorka pracy przygotowując rozprawę na temat bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce włączyła się więc do tej dyskusji, formułując katalog autorskich czynników mających istotny wpływ na sytuację młodzieży na rynku pracy w Polsce i wybranych państwach UE. W obliczu prognozowanego w Polsce i Europie obniżania się udziału młodego pokolenia w populacji (wskutek zachodzących procesów demograficznych) podjęcie problemów bezrobocia i bierności zawodowej młodzieży w perspektywie krajowej (ale i unijnej) wydaje się szczególnie ważne. Autorka oparła swoje rozważania na bogatej literaturze przedmiotu (około 180 pozycje bibliograficzne polskie i zagraniczne oraz około 20 opracowań statystycznych). Najbardziej wartościową częścią rozprawy są wyniki badań empirycznych weryfikujące hipotezę główną i hipotezy pomocnicze. Uzyskane w rozprawie wyniki poszerzają niewątpliwie dotychczasową wiedzę o determinantach bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce.

Rozprawa nasuwa również pewną wątpliwość.

Na podstawie otrzymanych wyników, posługując się testem Walda, prawidłowo zdiagnozowano istotne statystycznie czynniki wpływające na bierność zawodową, przynależność do pokolenia NEET, bezrobocie krótko i długotrwałe wśród młodzieży. Jedynie w pierwszym modelu, Autorka wariant wieku 20-24 lata, raz zaliczyła do zmiennych nieistotnych, a potem do zmiennych statystycznie istotnych (str. 190-191). Wątpliwość powyższa ma charakter uwagi, która nie podważa mojej pozytywnej oceny całej pracy doktorskiej.

Doktorantka nie analizuje w pracy udziału młodego pokolenia Polaków w migracjach zagranicznych. Jest to jeden z poważniejszych problemów społeczno-ekonomicznych w Polsce. Ciekawa byłaby odpowiedź na pytanie jaki wpływ na sytuację na rynku pracy, w tym także na sytuację młodzieży na tym rynku mają migracje międzynarodowe.

6. Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę przedstawione oceny i stwierdzenia, pragnę w konkluzji stwierdzić, że przedstawiona do recenzji praca doktorska mgr Kamili Kaczmarczyk jest udanym przedsięwzięciem naukowym, w której Autorka podejmując ważny i ciekawy temat badawczy, wykazała umiejętności analizy naukowej i z powodzeniem zrealizowała swoje zamierzenie badawcze. Przedłożona rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dotychczas niewystarczająco rozpoznanego, dotyczącego bierności i bezrobocia młodzieży w Polsce. Mgr Kamila Kaczmarczyk wykazała w pracy dobry poziom wiedzy teoretycznej w dyscyplinie ekonomii w badanym zakresie i potwierdziła umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Podsumowując stwierdzam, że przedłożona rozprawa doktorska mgr Kamili Kaczmarczyk spełnia obowiązujące wymagania prawne stawiane rozprawom doktorskim. Na tej podstawie przedstawiam wniosek o dopuszczenie mgr Kamili Kaczmarczyk do publicznej obrony przedłożonej rozprawy oraz popieram wniosek o nadanie mgr Kamili Kaczmarczyk stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych.

Olsztyn, 24.01. 2017 r.

